

Obserwacje nad *Stenodema (Brachystira) trispinosum*
Reut. (Heteroptera, Miridae) w okolicach Olsztyna

Einige Beobachtungen über die *Stenodema (Brachystira) trispinosum*
Reut. (Heteroptera, Miridae) in der Umgegend von
Olsztyn

napisał

MELCHIOR MIKOŁAJSKI

O występowaniu w Polsce gatunku *Stenodema (Brachystira) trispinosum* Reut. nie ma w literaturze żadnej określonej wzmianki. Jedynie Wagner (1943) podaje „Polen? (nach Edwards)”, zaś Stichel (1957), w opisie rozprzestrzenienia tego gatunku w Europie, używa określenia „Baltikum”. Nie bardzo wiadomo co przez to rozumie. Ponieważ jednak przy opisie pokrewnego gatunku *Stenodema (Brachystira) calcaratum* (Fall.) obok terminu „Baltikum” znajduje się słowo „Polen”, należy przypuszczać, że obszar określany przez Stichela jako „Baltikum” nie obejmuje terenów Polski.

Okazy należące do tego gatunku łowiłem w miejscowości Stary Dwór pod Olsztynem w latach 1957 i 58.

Osobniki generacji jesiennej, zarówno różnego wieku larwy jak i *imagines*, występowały na dwóch stanowiskach. Pierwsze (fig. 1 A) znajdowało się w północnej części pasa trzcin (*Phragmites communis* L.) okalającego jezioro w Starym Dworze. Zaznaczyły się jednak pewne różnice w rozprzestrzenieniu tego gatunku w ciągu dwu wymienionych lat. W 1957 r. znajdowałem go na dość dużym odcinku północne-

go brzegu jeziora, natomiast w 1958 r. *S. trispinosum* Reut. wystąpiła gniazdowo w jednym tylko miejscu. Pod koniec września 1958 r. znalazłem drugie stanowisko (fig. 1 B), oddległe od pierwszego o około 600 m. Miejsce to, silnie podmokłe z niewielkim lustrem wody, było również porośnięte trzciną

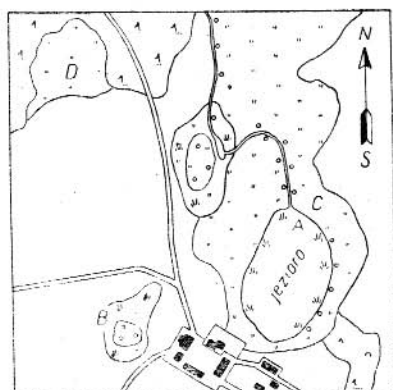

Fig. 1. Plan sytuacyjny miejscowości Stary Dwór i okolic; A-D — miejsca złowienia *S. trispinosum* Reut.

Ortsbeschreibung der Umgebung von Stary Dwór: A-D — Fangorte von *S. trispinosum* Reut.

TABLICA I — TAFEL I

Wyniki połowów *imagines* w latach 1957 i 1958

Die Fangergebnisse der *Imagines* in den Jahren 1957 und 1958

Data zebrania	Ilość zebranych osobników	
	♂	♀
7 IX 1957	1	3
10 IX 1957	1	1
11 X 1957	5	3
17 VII 1958	1	—
28 VII 1958	—	1
25 IX 1958	3	2
26 IX 1958	2	1
12 X 1958	1	—

Okazy *S. trispinosum* Reut. łowiłem tutaj na względnie dużym obszarze, lecz podobnie jak nad jeziorem, w niewielkiej stosunkowo ilości.

Poszukiwania generacji letniej, występującej na innych roślinach (Stichel 1957, Wagner 1952), dały pozytywne wyniki. 17 VII 1958 r. złowiłem jednego samca na łące niedaleko północnego brzegu jeziora (fig. 1 C), a 28 VII 1958 r. jedną samicę na podmokłej polanie leśnej (fig. 1 D), oddległej od tego stanowiska o około 700 m.

Ogółem zebrałem 25 okazów dorosłych *S. trispinosum* Reut., natomiast postaci larwalnych było znacznie więcej. Czerwonobrunatne ubarwienie generacji jesiennej odpowiadałoby *f. fuscescens* Rt. (Stichel 1957).

Obok jesiennej generacji *S. trispinosum* Reut. na tych samych stanowiskach łowiłem *Stenodema calcaratum* (Fall.). Gatunek ten również występował w niewielkich ilościach, a zabarwienie obydwu gatunków było takie same.

W zebranych materiale oprócz okazów typowych posiadam również kilka charakteryzujących się asymetrycznym ułożeniem kolców, umieszczonych na udach tylnej pary odnóży. Ułożenie kolców na udzie lewym odpowiada formie typowej *S. trispinosum* Reut. (fig. 2 a), na prawym natomiast w jednym przypadku jest zgodne z ułożeniem podawanym dla *var. reductum* E. Wagn. (fig. 8 b), a w drugim dla *var. quadrispinosum* E. Wagn. (fig. 2 c). W przypadku trzecim, prawdopodobnie dotychczas nie opisanym, w pobliżu dwóch pierwszych kolców występuje dodatkowy czwarty (fig. 2 d).

Nie udało mi się jednak złowić okazów o symetrycznym na obu odnóżach ułożeniu kolców, odpowiadającym opisanym przez Wagnera odmianom (Wagner 1952).

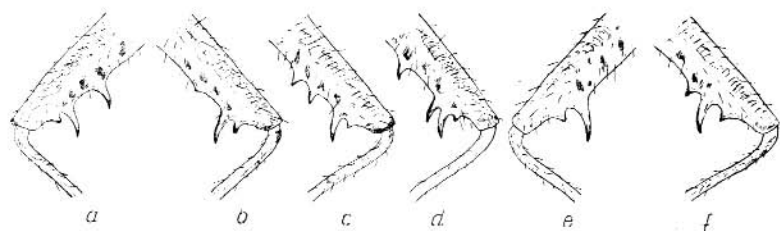

Fig. 2. Ułożenie kolców u *S. trispinosum* Reut. i *S. calcaratum* (Fall.).

Die Anordnung der Dornen bei *S. trispinosum* Reut. und *S. calcaratum* (Fall.).

a-d — *S. trispinosum* Reut., e, f — *S. calcaratum* (Fall.), a + e formy typowe (Nominatformen), b — *var. reductum* E. Wagn., c — *var. quadrispinosum* E. Wagn., d i f — nowo opisane typy ułożenia kolców (Neubeschriebene Anordnungen der Dornen).

Zmiany i asymetrię w ułożeniu kolców zaobserwowałem nie tylko u *S. trispinosum* Reut. Mam w swoich zbiorach jeden asymetryczny okaz *S. calcaratum* (Fall.) złowiony w 1957 r., który na prawym udzie posiada dodatkowy trzeci kolec (fig. 2 f). Przypadek ten należy jednak potraktować jako wyjątkowy, dotychczas jedyny w stosunkowo bogatym materiale, ja-

kim rozporządzam, zebranych w wielu miejscach, gdzie gatunek ten występował masowo. W literaturze nie spotkałem żadnej wzmianki o jakiegokolwiek zmienności w ułożeniu kolców u *S. calcaratum* (Fall.).

Wystąpienie osobników asymetrycznych mogłoby nasuwać myśl, że odstępstwa od typowego ułożenia kolców nie mogą być w przypadku *S. trispinosum* Reut. uważane za podstawowe kryterium do tworzenia odmian, i że są to tylko zmienności, których nie należy uważać za cechy systematyczne. Z drugiej jednak strony znalezienie przeze mnie dwóch cech opisanych przez Wagnera (1952) świadczyłoby o tym, że nie są to cechy występujące sporadycznie, lecz spotykane częściej i powtarzające się. Przemawiałoby to, mimo asymetrii, którą się moje okazy charakteryzują, za utrzymaniem wagnerowskich odmian *reductum* i *quadrispinosum*. Niemniej przy określaniu tego gatunku należy brać pod uwagę ułożenie kolców na obu udach, gdyż asymetria być może zdarza się częściej niż można by przypuszczać.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Verfasser hat in der Umgebung von Olsztyn mehrere Exemplare von *Stenodema (Brachystira) trispinosum* Reut. gesammelt. Das Auftreten der Art ist bisher in Polen nicht mit Sicherheit festgestellt worden.

In gesammelten Materialien hat der Verfasser auch die asymmetrischen Exemplare konstatiert, deren Dornenanordnung am rechten Hinterschenkel anders geartet ist (Fig. 2 b, c, d, f) als am linken.

PIŚMIENICTWO — BIBLIOGRAPHIE

- Stichel, W., Illustrierte Bestimmungstabellen der Wanzen, II Europa, 18, Berlin 1957.
- Wagner, E., Blindwanzen oder Miriden, Die Tierwelt Deutschlands, 41, Jena 1952.
- Wagner, E., *Miridae* in: Gulde, Die Wanzen Mitteleuropas, X, Frankfurt/M. 1943.